

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора педагогічних наук, професора, заступника директора з науково-педагогічної роботи Інституту права, психології та інноваційної освіти

Національного університету «Львівська політехніка»

Козловського Юрія Михайловича

на дисертаційну роботу **Бронішевської Оксани Василівни** на тему:

«Формування наукового світогляду студентів в університетах Наддніпрянської України XIX – 20-х років XX століття», представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні педагогічні науки з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка

Актуальність дисертаційної роботи

Сьогодні геополітичні реалії новітнього державотворення України вчергове акцентували соціальну увагу на питанні наповнення сторінок історії лише джерелознавчо вивіреним матеріалом. Сумарна репрезентативність історико-педагогічних досліджень покликана принести до суспільної пам'яті глибинність розуміння цінності розвитку освітньої, навчальної й виховної теорії та практики для забезпечення спадкоємності соціального досвіду від минулих до прийдешніх поколінь. Одним із джерелознавчо вивірених є феномен формування наукового світогляду студентів перших класичних університетів Наддніпрянської України, діяльність яких дала вагомий соціокультурний поштовх до подальшого академічного поступу, імплементації кращих європейських науково-освітніх традицій та власного державотворення.

На основі проаналізованого вище можемо підсумувати, що розвиток академічних традицій формування наукового світогляду студентів Наддніпрянських університетів відбувався в умовах перехресного впливу історичних умов другої половини XIX – 20-х років XX століття. Теоретико-методологічну сутність наукового світогляду спроектовано на призму минулих історико-педагогічних реалій завдяки поєднанню основоположних наукових підходів.

Своєчасність предметного висвітлення актуалізована необхідністю «доукомплектування» історико-педагогічної науки джерелознавчо вивіреним матеріалом, позбавленим ідеологічних викривлень та вигаданих фактів. Вищевикладена аргументованість позначилася на виборі дисертаційної теми: «Формування наукового світогляду студентів в університетах Наддніпрянської України XIX – 20-х років XX століття».

На наш погляд, актуальність дослідження важлива для освітніх наук, зокрема для професійної освіти та порівняльної педагогіки. Необхідність розкрити науковий світогляд студентів, їх світосприйняття для забезпечення готовності до соціуму та професійного вкладу в майбутнє обґрунтовує актуальність дослідження. Досліджувана проблема відноситься також до перспективних, оскільки, до останнього часу не була об'єктом спеціальних педагогічних досліджень. Проблема вимагає серйозних наукових узагальнень, що і зроблено в рецензованій дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Тематика дисертаційного дослідження відповідним чином корелювалася з попередньо розробленим тематичним планом наукових досліджень Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова «Зміст, форми, методи і засоби фахової підготовки вчителів» від 25 грудня 2005 року.

Тематика дисертаційного дослідження пройшла процедуру затвердження на черговому засіданні Вченої ради Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 10 від 29 квітня 2021 року).

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації

Найбільш вагомими результатами, отриманими в дисертаційному дослідженні, на наш погляд, є такі: розкрито теоретико-методологічну сутність наукового світогляду крізь призму минулих історико-педагогічних реалій; окреслено передумови формування наукового світогляду студентів університетів Наддніпрянської України першої половини XIX століття; охарактеризовано принципи організації процесу формування наукового світогляду студентів досліджуваних університетів у історичних умовах другої пол. XIX – на поч. XX століття; проаналізовано академічні умови формування наукового світогляду студентів в університетах Наддніпрянської України у 1900-1920-х рр. XX століття.

Нові факти, одержані здобувачем

У дисертаційній роботі Бронішевської О.В. введено до наукового обігу авторське визначення «науковий світогляд»; процитовано невідомі факти з рукописних та архівних фондів, що актуалізували системну репродукцію досліджуваного у розрізі історичних періодів; запропоновано періодизацію факторологічного впливу на умови формування наукового світогляду студентів в університетах Наддніпрянської України (XIX – 20-ті роки XX століття); розроблено теоретичну модель формування наукового світогляду студента під впливом дискурсивного навчання в умовах полізадачності; уточнено семантично-дефінітивні особливості термінів «формування»,

«наука», «світогляд», «науковий світогляд»; узагальнено наукову спадщину та діяльнісні почини знакових для нашого дослідження представників Наддніпрянських університетів – Д. Багалія, Й. Блазіуса, В. Бузескула, В. Вернадського, Г. Де-Метца, К. Кесслера, В. Кирпичова, К.-Д. фон Роммеля, Л. Струве, А. Синявського; подальшого розвитку набуло відрефлексування характерних особливостей історико-педагогічних реалій, продукуючих активізацію формування наукового світогляду студентів в університетських умовах різних регіонів.

Значення отриманих автором результатів для практики

Практичне значення дослідження полягає у розкритті маловідомих та невідомих історичних фактів, які збагачують історико-педагогічну скарбницю новими знаннями та слугують предметною канвою для подальших наукових розвідок.

На сьогодні дисертаційне дослідження Бронішевської О. В. набуває значущості так як особисті, академічні та професійні потреби студентів зростають; соціальне замовлення суспільства щодо якісної професійної підготовки фахівців фізики та астрономії набуває вищого ступеня; особливості організації навчального процесу у закладах вищої освіти України дає необхідність досліджувати науковий світогляд студентів.

Отримані дослідницьким шляхом узагальнення можна залучати до: змісту тематичних підручників та посібників, які розкривають особливості історико-педагогічного поступу; викладання педагогіко-центрованих освітніх компонентів навчального плану у закладах освіти та в процесі підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних кадрів.

Авторські висновки за результатами проведеного дослідження впроваджено до освітнього процесу Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка (довідка від 21.04.2023 р. №34-н), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка від 02.05.2023 р. №400/33-03), Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (довідка від 25.05.2023 р. №198).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Усі наукові положення, висновки і рекомендації, які сформульовані у дисертації, достатньою мірою обґрунтовані, відповідають меті та завданням роботи. Вірогідність результатів дослідження забезпечена завдяки використанню методів, які відповідають меті та завданням дисертаційного дослідження; методологічній обґрунтованості вихідних позицій; дослідженню

маловідомих та невідомих історичних фактів, архівних матеріалів, рукописів та стародруків.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Наукові положення ґрунтуються як на теоретичних здобутках дисертантки, так і на ретельному аналізі чималої джерельної бази (340 найменувань, з них 34 - іноземними мовами), а також використано архівні матеріали, рукописи та стародруки (18 найменувань), це дало змогу об'єктивно проаналізувати категоріальний базис дослідження, провести теоретичний аналіз проблеми, забезпечити оптимальне використання адекватних наукових методів дослідження.

На наш погляд, структура дисертації та її результати дозволяють стверджувати, що дисертантка реалізувала усі окреслені завдання дослідження, розкрила тему чітко й послідовно. Слід зазначити, що компоненти наукового апарату повністю корелюють між собою.

Вважаємо, що мета й завдання дослідження, поставлені дисертантом, послідовно реалізовані.

Загальні висновки переконливо відображають результати здійсненого дослідження.

Матеріали дослідження обговорювались на міжнародних, всеукраїнських і регіональних науково-практичних конференціях.

Зміст поданих анотацій відображає зміст дисертації та висвітлює її суттєві аспекти й основні положення.

Характеристика основних положень роботи

Структуру дисертаційного дослідження репрезентують такі структурні компоненти: вступ, три розділи, висновки до кожного розділу, загальні висновки, список використаних джерел (340 позицій, з них рукописні та архівні документи – 29 найменувань). Загальний обсяг роботи – 201 сторінка (основна частина – 159 сторінок). Наочний матеріал дисертації представлений 2 таблицями та 15 рисунками.

У вступній частині дослідження обґрунтовано актуальність та доцільність дослідження; вказано на зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено об'єкт, предмет, гіпотезу, мету, завдання і методи дослідження; окреслено наукову новизну, теоретичне і практичне значення одержаних результатів; висвітлено апробацію та впровадження результатів дослідження; зазначено особистий внесок здобувача; подано структуру й обсяг дисертаційної роботи.

Аналізуючи теоретико-методологічні основи аналізу предмета дослідження, авторка розкриває за допомогою залучення цілої низки наукових

підходів ідейну сутність досліджуваного феномена на міждисциплінарному рівні. Нею проаналізовані такі терміни як «формування» (активізація проявів, проекція поведінки, способи та прийоми впливу, освоєння соціального досвіду, бажані реакції та ін.), «наука» (область дослідження і культури, основа знань, сукупність методів та процедур, сфера діяльності, множинність галузей наукового знання, вид пізнавальної діяльності), «світогляд» (здатність до переосмислення, система знань та уявлень, «сенсожиттєві орієнтири», сума рівнів знань, закодованість ідей, концепцій та поглядів), «науковий світогляд» (взаємозв'язуюча ланка, наукові уявлення, підґрунтя якісних перетворень, цілісна надбудова, високодієвий інструмент, цілісний продукт, способи мислення та ін.).

Глибоко і ґрунтовно Оксана Василівна підійшла до авторського формулювання ключового для нашого дослідження поняття «науковий світогляд», під яким розуміємо цілісний погляд на світ, що сформований на основі осягнення суб'єктом пізнання теоретичних та практичних аспектів соціокультурного досвіду.

На рівні дослідницького пошуку автором виокремлено п'ять передумов формування наукового світогляду студентів університетів Наддніпрянської України у першій половині XIX століття такі як: історичні, соціокультурні, галузево-нормативні, загально-інституційні, педагогічні. Вважаємо доцільним дотримання вимог репрезентативності у формуванні досліджуваних груп, які дозволили дисертантці здійснити кваліфікований аналіз отриманих емпіричних даних та сформулювати обґрунтовані висновки.

Грамотно описано новий етап розвитку освіти на Наддніпрянських теренах, який відбувався в умовах розгортання діяльності перших університетів (Харківського, Київського та Новоросійського), привніс у вітчизняні соціокультурні реалії того часу західноєвропейські ідейності сприйняття людини як найвищої цінності, що безумовним чином залишало певний відбиток на формуванні наукового світогляду тогочасного студентства. Позитивної оцінки заслуговують висновки стосовно дослідження. Сприймаються переконливо, не викликаючи сумнівів.

Досліджуючи розвиток академічних традицій формування наукового світогляду студентів університетів Наддніпрянської України під впливом історичних умов другої половини XIX – 20-х років XX століття, дисертантка дійшла до висновку, що цей розвиток відбувався в умовах перехресного впливу історичних умов, що ґрунтувалися на дії визначених принципів: гуманізації, цілісності, розвиваючої зорієнтованості освітнього процесу, взаємозв'язку теорії з практикою, урахування інтересів та запитів суб'єкта пізнання на.

Відзначимо чітку структурованість та теоретичну обґрунтованість запропонованих дисертанткою педагогічних умов розвитку наукового світогляду в студентів Наддніпрянської України досліджуваного періоду.

Повнота викладення матеріалів дисертації у роботах, які опубліковані автором

Публікаційна активність автора репрезентована наступною компонентною структурою: 1 – одноосібна монографія; 1 – стаття у зарубіжному фаховому виданні, що внесено до переліку міжнародних наукометричних видань Web of Science; 4 – статті у наукових фахових виданнях; 7 – тез конференції; 4 – статті у наукових виданнях апробаційного характеру; 3 – тез конференції апробаційного характеру, що додатково висвітлює результати дослідження.

Зауваження щодо змісту та оформлення дисертації

Оцінюючи дисертацію Бронішевської О.В. загалом позитивно, відзначаючи її високий кваліфікаційний рівень, виокремимо низку дискусійних питань, які потребують пояснень і уточнень, зокрема:

1. У змістовій наповненості першого розділу містяться посилання на праці різних дослідників, у змісті яких розкриті окремі аспекти титульної проблематики, крізь призму різних наукових напрямів (зокрема, філософія, педагогіка, психологія та ін.). Варто було б окреслити, які з наведених наукових поглядів є визначальними для подальших розвідок.

2. Позитивним явищем є супровід тексту дисертації низкою авторських таблиць та схем. Разом з тим, на нашу думку, було б доцільним оформлення схеми, яка б ілюструвала особливості феноменологічного поступу в інституціональному вимірі кожного періоду (відповідно до змісту авторської історичної періодизації).

3. Значний масив маловідомих архівних та рукописних джерел, пов'язаних із феноменологічним поступом, який був значущим для розвитку освіти, науки та культури у цілому. Варто було б додатково презентувати їх у вигляді порівняльних таблиць наявних додатків.

4. Робота би значно виграла, якби містила додатки, що ілюструють зміст архівних документів.

Вказані зауваження та побажання не стосуються основного змісту рецензованої роботи і не впливають на загальний високий рівень наукового дослідження, достовірність та обґрунтованість висновків дисертанта й не зменшують наукову значущість виконаної дисертації.

Висновок

Рецензоване дисертаційне дослідження О. В. Бронішевської на тему «Формування наукового світогляду студентів в університетах Наддніпрянської України ХІХ – 20-х років ХХ століття» – самостійне, завершене дослідження з науковою новизною, теоретичним і практичним значенням для педагогічної науки і практики. Вважаємо, що дисертація заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор Бронішевська Оксана Василівна заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні педагогічні науки з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка

Офіційний опонент:

професор, доктор педагогічних наук,
заступник директора з науково-педагогічної роботи
Інституту права, психології та інноваційної освіти
Національного університету
«Львівська політехніка»

Ю.М. Козловський

Підпис Козловського Ю.М. засвідчує
Вчений секретар Національного університету
«Львівська політехніка», к.т.н. доцент

 Роман БРИЛИНСЬКИЙ